

Alexandru Lăpușneanul

GOSTACHE NEGRUZZI

Introducere:

Gostache Negruzzii, întemeietorul noului istorice românești, este primul scriitor care valorifică într-o creație literară cronicile moldovenesti: Zetopisul văii Moldovei, de Grigoriu Nuclea și Miron Costin. Astfel, nouela Alexandru Lăpușneanul devine o copie ilustrativă peontru romantismul pașoptist, reprezentând în sine un argument valabilizatul idealurilor exprimate în articolele programatic Introducție val lui Mihail Kogălniceanu, apărut în primul număr al „Daciei literare“: valorificarea istoriei naionale, prin limbă literară clasică și eleganță, cu putine inflexiuni regionale, prin originalitate și prin apelul la procedee stilistice romântice.

Încadrare:

- prima nouela romantică care inspiră istorica din lit. rom.;
- publicată în perioada pașoptista, în primul număr al revistei „Dacia literară“, în anul 1840.
- răspunde recomandărilor lui M. Kogălniceanu din articolele programatic Introducție (scrise ca manifest literar val românticului românesc).

• specie literară - NUVELĂ, deosebite:

- construcție riguroasă, epică, din prosă
- pe un singur fir narativ central
- conflict dramatic, concentrat
- conceită intrigu
- tendință de obiectivare și perspectivei naratorului
- verosimilitatea faptelor prezentate
- personaje relativ exuite, caracterizate nuanțat, cu gravitatea în jurul personajului principal.

• caracterul ROMANTIC:

- + linearitate narrativă
- + linearitate psihologică
- + motive romantice (nădejde, speranțe etc.)
- tema de inspirație istorică (Evul Mediu)
- personaje excepționale cu situații excepționale
- cantitatea: domnitor - doamna Ruxanda (DEMON-INGER)
- culoarea de epocă - descrieri cu valoare documentară (portretul fizic al domnului; vestimentația lui și bijuteriile sălăjenești)
- gesturi spectaculoase și replici memorabile

• caracterul ISTORIC:

- inspirată din Lellopinetul vărui Moldovei, de Gp. Ureche
- construirea unui personaj inspirat din viața unui domnitor al Moldovei medievale
- CULPAREA DE EPOCĂ (descrierea coborârii în vremii, vestimentației, limbajului, mentalităților, comportamentelor și relațiilor sociale)

Raportul REALITATE - FICTIVIE

- > ilustrativ pentru vizionarea ideale lumii și scrierile preceptiv
- > vidi cronică lui Ureche: viața și imaginea personalității domnitorului; unele fapte (uciderea boierilor) și replici (motto I și IV), dar modifică realitatea istorică: îl păstrează pe al Moec ca și personaj realistic - l

caracteriza mai bine pr. domnitor, idei istoria căstă și Motoc fugind
din Moldova (unde este decapitat) la seimenirea lui A. Lăpușneanul.

-> idem ironica lui Costin: scena uciderii lui Motoc

-> boierul Ptovici este medieșat documentar => este o creație
a autorului care reprezintă idealele democratice ale pașoptiștilor
prin atitudinea irreverentioasă față de domnitor.

Vîrma

• de inspirație istorică

• **LUPTA PENTRU PUTERE ÎN EPOCA MEDIEVALĂ**

→ evocarea caristică a CELEI DE-A DOUA DOMNII A LUI

ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL din Moldova (1564-1569)

(luptă pt. împunerea autorității domnului în cunoacările detinute
prin căre sun domnitor crud se raportază la realitateile
social-politice idem Moldova sec. XVI).

Titul

• substantiv propriu, sup. numele personajului principal:
domnitorul moldovei

• evidențierea personalitatea puternică a domnitorului, personaj
EXCEPTIONAL prin lăstărarea și crutimea sa

• reflexarea în caracteristica a mirelei ca specie narrativă: faptul
ca interesul caude cauză construcției personajului principal

Perspectiva narativă

• este OBIECTIVĂ, narativarea realizându-se la pers. a III-a

• simțirea „dindărât”

• stilul narativ se remarcă prin OBJECTIVITATE și CONCIZIE

• tehnici narative: linearitatea narativă, întâlnirea cronologică ca
secole mijlocii narative și a episodelor.

Structură și compoziție

- fixarea momentelor subiectului
 • textul este organizat în 4 capitolii, fiecare cu un motto
 și rol resumativ (replici memorabile) $\hookrightarrow$ ecclulibru compozitional, classic

CAP. I $\rightarrow$ „Dacă noi nu mă arăți, eu nu vreau!“

CAP. II $\rightarrow$ „Afi să dai sămă, iudeamnă!“

CAP. III $\rightarrow$ „Capul lui Motoc vrem...“

CAP. IV $\rightarrow$ „De mă voi scula, ghe mulți iam să proporcii și eu...“

• CAPITOLUL I $\rightarrow$ „Dacă voi nu mă arăți, eu nu vreau!“

$\rightarrow$ motto: răspunsul dat de regei řeliei de boieri, avertisment

$\rightarrow$ cuprindă expoziția și întâlnirea

$\rightarrow$ expoziția: întoarcerea lui Alexandru Lupu neamul la tronul Moldovei, în fruntea unei armate suroriști și întâlnirea cu cei 4 boieri trimiți de domnitorul României: Veveriță, Motoc, Spanciu, Ahoici

$\rightarrow$ întâlnirea: hotărârea domnitorului să a-și relua tronul sau orice gând și dorință de răzbunare față de boieri care l-au înălțat în numele domniei.

• CAPITOLUL II $\rightarrow$ „Afi să dai sămă, iudeamnă!“

$\rightarrow$ motto: avertismentul adusat iudeamnei Roxanda de către regele unui boier decapitat, pentru că nu și-a atitudine făță cele crimele regelui său.

$\rightarrow$ cuprindă desfășurarea acțiunii

- fugă lui Roxanda din cimitirul
incendierea cetăților moldovenești
- desfășurarea armatei pașoptenești
- confiscarea averilor boierilor
- uciderea unor boieri

intervenția domnenei Roxanda și
punerea pe urmă a unei i-o faze
domnitorul.

CAPITOLUL III -> „Capul lui Mătoci vrem...”⁴

- > motto: cererea sindicativă ca moșodubii revoltați, care există în alt loc, să se revolte și împotriva nemulțumirii.
- > înțețire punctul culminant: uciderea celor 47 de boieri
- > cuprinde multe scene romantice (cum caracterul excepțional și memorabil), dar și prim corușimul ierarhiei din comun cu domnitorul.
- discursul de la slujba religioasă în care le vorbește boierilor despre iertare și lămurire (DISCURSUL EZEI)
- invitația boierilor la un sprijin pentru a se întâlni pe același loc și să înceapă (BOIERIMEA Tânără)
- uciderea celor 47 de boieri -> principala idee capitolului -> „leacul de frica” punctul de aminte Ruxanda îl predă pe Mătoci mulțimui, nemulțumindu-i truburilor și învinsându-l de foarte puținele legături.

CAPITOLUL IV -> „De mă voi scula, cine mulți am să popesc și eu!!”

- > motto: amenințarea impotrivă tuturor românilor de către Lăpușneanu care, bolnav, fusese călugărit conform obiceiului vremii, pierându-l înaintea uciderii.

- > cuprinde climatul monștilui: moartea ţărănești prin OTRĂVIRE
- > monștiul: retras în cimitirul Mătinului, se simbolizează de friguri, revinându-mi asorți, amenință și-i ucide pe soți (incluziv pe propriul fiu, pe care-l vede drept un posibil usurpator)
- => la sfârșitul boierilor francioi și francezi, uleamna Ruxanda acceptă să-l strângă și domnitor.

temporal -> sunt precise => cofra verosimilitatea actiunii

spațial: -> Evul Mediu, Moldova

-> cimitir domnească, mitropolia; patru ani mai târziu, cimitirul Mătinului.

Vozile scene relevante:

- revineea lui Lăpușneanul și întâlnirea cu soția lui boier
- uciderea valoarei fiilor de boieri

Conflictul (combinat pe baza ANTIȚEZE(CR))

- EXTERIOR; complex: de ordin POLITIC - luptă pentru putere dintre domnitor și boieri => Lăpușneanul devine un tiran. (PRINCIPAL)
- SECUNDAR - domnitor și Motoc (boierul care îl trădă în prima demnitate)
domnitor și doamna Roxanda (ANTIȚA DEMON - INGĂRE
blândețe - curățu)
- SOCIAL: revolta multimii din cap. III

Personajele

- realizate pozitiv estetic ROMANTICE
- PERSONAJE EXCEPȚIONALE în situații EXCEPȚIONALE
- personaje ce caracterizează, determină în evoluția gradată a conflictului:
- reconstituite în unitate
- linie psihologic
- în fct. de rolul lor în acțiune, ele pot fi
  - gratuitic individualizare
  - potrivită naceantă

→ PERSONAJ PRINCIPAL: Alexandru Lăpușneanul

→ PERSONAJE SECUNDARE: - Doamna Roxanda
- boierul Motoc
- ceilalți boieri

→ PERSONAJUL COLECTIV: multimea revoltată
(pentru prima dată în literatură română)

Alexandru Zăpuseanul

PROTAGONISTUL

prima
imprună

conflicte

caracter

trăsături
esentiale

- > personaj ROMANTIC
- > personaj exceptional și reacționând în situații neobișnuite

-> similitudine cu tipul domnitorului tiran și crud

-> construit din contraste, cu o psihologie complexă, realități și defecte puternice:

→ în timpul primului domnie, fusese un domnitor bland, însă în a doua domnie puse în aplicare planul de răzbunare a populației boierilor trădători:

"Al treilea cincinatirea va întări moartea cu bucurie și nădejde, aducându-ți cearințe de întărire a țăranniei, în care el nu avea se preocupe ca-n domnul urăstul caracter. Deveni însă dreptură!"

-> plasat în relație ANȚIȚĂ cu conflictul ext.

- doamna Ruxanda - Zăpuseanul: inger - demon
- Motoc - Zăpuseanul: claritate - cruditate

-> Zăpuseanul este un caracter mare, ideia că el poate impune boierilor și capabil să impună autoritatea domnească, prin

crusime
ferovare
manipulare
ridicimulare
sângere ree

-> crud, hotărât, viciat, disimulat, intelligent, bun cunoșător val psihologicii români, abil politic, personajul romantic este puternic individualizat și MEMORABIL:

• hotărârea sp. în celebra afirmație:

"Dacă voi nu mă duci, eu nu crez."

• cruximla extremă în scena uciderii actorului

secvențe
relavante

1. scena hotărârii de a avea o putere domnească:
→ volezia este implacabilitatea: exprimată de la încîndul
mirelei, că năpâșnul dat soliei de boier trămin ide
fără, care i-a cerut să se întoarcă de unde a venit
pentru că "fara nu-l are și nu-l iubește".

„Dacă voi nu mă prefi, eu vă urez, răspunsă Zăpârnonu,
ia coarei codii sădnicării ca un fulger, și dacă voi au mo
ciubili, eu vă iubesc pe voi și voi merge ori cu voră, ori
fără voră voastră. Tă mă întore? Mai degrabă - și va
întoarea deundeva cursul cindângă!“

2. scena uciderii celor 47 de boieri

→ caractereea - caracteristica și tiranului medieval
- prezentată în gradat pe parcursul mur.
- culminând în var. scena: piramida
de capete

„După aceea, când capetele, le iapătă... după neam
și colapsă ranguri...“

3. episodul strâvinnii tiranului (adermodâmantul)

→ bolnav, retras la setaria Hotinului, este călugărit
pienându-^{si} "puterea domnească" „de mă voi scula, pe
multi am să popesc în eu...“
→ răabumător, amenință să-i vă uicide pe boieri, inclusiv
pe moșniul său; ⇒ coloană Ruxanda acceptă spătul boir-
ilor și mitropolitului vole a-l strânni.

CARACTERIZARE DIRECTĂ

→ vole către maratorul conșcient:

„memorocîul domn“; „căpăținăta cunoscătoare“

→ vole către alte personaje (mitropolit)

„Gruia și cumpălit este comul răcescă“

→ autocharacterizare (în vorbele cadravat lui Mafoc)

„m-as fi un matându de fumă, cănd m-as smerede din
stire?“

modalități
de
caracterizare

CARACTERIZARE INDIRECTĂ

-> prim fapte

- sunt evidențiate în maniera romantică potârnica și irușimea personajului, prin urmăriți guvernarea cu reușitorul terorii; elucidarea evenualelor opozitii (vincendierea cetăților, desf. armatei, confiscarea averilor boieresci, uciderea și schimbuluirea boierilor, opreții)

• scenele din cap. III:

- intelligent
- abil (în rel. uman, diplomatică)
- discursul
- adică, crud ("locul de frică")
- colindatul (discursul din biserică)
- macluavelic (il păstrează pe Major, des și trădător, spinoză că-i va fi dăruită la un moment dat)

-> prim vestimentație (la adresa religioasă)

- "în siluă voiea, era simbolul cu totă ghemea domnească"
- "Puncta coroana Palaeologilor, și pe lângă elă solanescă de ecatife atocoye, avea cibanița turcescă"

-> prim limbaj

- aplice memorabile, unele dorință să fie multe zuri:

- voiția maternă: „Dacă voi nu mă vedeți, eu nu vreau...” „dacă voi cum mă iubăți, eu mă iubesc și voi și voi merge ori eu văd, voi sănătatea noastră”¹⁴
(emblemă ca personajului)

- dorința de răzbunare: „De mă voi scula, pe mulți cam să propesc și eu...”¹⁴

- orgoliu: „Așa caușat de băntuireile tău și nu am venit să-o moartui”¹⁴

- cabilitatea politică: „Profti, ștăru multă!”¹⁴

RELATIA CU DOAMNA RUXANDA

- bazată pe vanfisea ANGELIC - DEMONIC
  - bămdete - oruzime
  - slab - fără
  - supnum - împulsivitate
- se va înăstorieze cu ea pentru a atrage simpatia poporului
- nu se respectă nici pentru oțiginiile sălii nobile (mreștea lui St. cel Mare)
- ipocritia idomitorului în relația astăzi - noastră
- „locul de frică” dat astăzi → sadismul și caracterul răibunitor
- se bucură de reacția noastră (LESIN) cu oruzime.
- doamna Ruxanda nu acționează din voință proprie nici nu este un obiectul său să pună în cruce crimelor, nici eând că străvește.

RELATIA CU BOIERUL MOTOC

- bazată pe vanfisea
  - idomitorul TIRAN în CARUS (fără)
  - boierul TRĂDĂTOR sau VICLEAN (slab)
- Motoc era mort din timpul vechei de-a deza domnii a lui Zăpumianul, conform atestanilor istorici, însă autorul l-a păstrat pentru ca-l caracterizeze idomitorul și a evidențiat 2 tipuri umani
  - boierul trădător
  - tiraniul sănătos
- menționată în cap. III, dar și în cap. I
- Motoc → rep. tipul boierului trădător, legături, niclean, intrigant
  - nu urmărește decât propriile interese
  - că trădări și Zăpumianul din prima sa idomnie, să le urmărească cecură, că lîngădău
  - este legături um fata grimejdică
  - are un comportament cronic să încerce să a-ți convingă că idomitor nu te dea multă înălță
  - în comitiera cu Spanciot și Troici (personaje epineale) → boierimă târâo
  - lipsit de sentiment patriotic și de loialitate
  - caracterizat direct de moșteni: „mărsarul cintăram”

• În cap. I:

-> Zăpuseanul își cunoaște adversarul => sun cunoscător val
psychologiei cumanului

-> și caracterizează indirect pe Motoc, prin proverbul:
„Fărul pâinii alcimbră, iar măravilă ba”⁴

-> abil, îi face o promisiune limitatoare lui Motoc:

„Ați spusădiesc că sabia mea nu se va mărsi în rândele dumnei și te voi creșta, căci omul este tribuitor, ca să mă mai sperie de blasfemii războedului”

• În cap. II:

-> care loc cplanul de să obuzaneze val voievodului

-> idomitorul carăstă răzănd la macelul boierilor, iar Motoc dimiculoră: umearea să răduce „ca să place atropinului”⁴

-> lipsit de demnitate, singuritor nici nu face, la întrebarea domnișouelui dacă va proceda bine prin mandatul boierilor, Motoc îl încurajează pe tânăr, spunând-i că a procedat „cu mare înțelepciune”

-> strigătul multimii revoltațe „Capul lui Motoc aram!”⁴ către moș spaima boinicului => încearcă dispărând să-l convingă pe domitor să nu-l dea răbdător, adăugând demandă de caritate:

„Pune să vădă cu fumurile anti-omului... să meară toti! Eu sunt boier mare; ei sunt mici prouti!”⁴

Zăpuseanul: „Prost, dar mulți! răspunse Zăpuseanul cu sânge acu-

-> igerul lui Motoc construiește o scenă tragic-comică, lăsată în fața morții:

„Oh! menovorul de mine! strigă Motoc sunghioindu-nă hârba [..]. Zăvăti-mă să mă spovediuiesc! Te plâng ea, n'șipa, n'șupina”

-> din contrecin, idomitorul îl judecă fără milă:

„Ce să-i spui duhovnicului? Că ești un tollan și un urinator?”⁴

-> Zăpuseanul îl aruncă multimii revoltațe, spunând că face un lucru de colosale, în fapt, manipulând maseli.

• concluzie: Cele două personaje sunt romantice, deoarece aparțin exceptionalului și unui cruxime, respectiv unui lăilor, și sunt poziționate în ANTITEZĂ. Lăilarea boierului întrigant și unul în sumina voinei, hostiașa și cabilitatea domitorului de a se folosi îdei îadversă și sprijinul să nu atinge scopul, fiind un veritabil personaj machiajelic.

CONCLUZIE (caracterizarea lui Lăpușneanul):

Monumentalitatea, forța și cărăducările plamurilor la sun
sfârșit, indiferent de mijloace, spectaculosul castrumilor, concisia
replicilor sau din protagonistul marelui româniei și alătul, Alexandru
Lăpușneanul, un personaj memorabil.

- ! Caracterul singular al acțiunilor viaevocului și pentru impressionare
- autoritatea domnului și raportarea veridic la realitățile social-politice
din altăzile oraș. XVI. Dorinta de răzbunare și cruximea făcătoare
de boieri este motivată mitologic de trădarea acestora în prima domnească.

Echilibrul dintre convenția romantică și realitatea individualului
se realizează prin subordinarea tuturor trăsăturilor unui
principiu: voinea de putere, care și colăurește acțiunile. crud, hotărât,
viețean, udisimulat, intelligent, bun cunoșător al psihologiei umane,
personajul este puternic individualizat, fiind un „personaj refund”,
cum deosebire de celelalte personaje din marelă, care sunt „plată”, „constituție”
în jurul unei singure idei sau „calitate” (E. M. Forster).

Prin forța nașională, dominată în relație cu ceilalți personaje,
care sunt, în general, manipulate de către domnitor. Narratorul omniscient și caracterizează direct unii epitete care precizează spașurile
personajului: „vodă”, „domnul”, „stăionul”, „bolnavul”. Repliile sunt
memorabile, „dacă voi numă vrăji, eu vă reeu... -”, „Prost, doar mulți”
și faptele nășterești, exceptionali și cruxime (piramida de capete)
contribuie la caracterizarea indirectă a finiscului medieval.

Moduri de expoziție

- **NARRAȚIUNEA** → tehnica de la întâlnirea "cronică"
- **DESCRIREA** → redă CULOAREA DE EPORĂ
  - are valoare documentară, nu val. epică
- **DIALOGUL** → predominant
  - conferă textului un caracter dramatic

Stilul narativ: sobru, conciz, echilibrat

Limbajul

- expresii populare
- arhaicisme
- regionalisme

CONCLUZIE

Întrivit criticului literar George Călinescu, prima noastră novelă istorică este în capodopera ca specie: „Natura istorică A. Papușanul care fi devenit ca scrieră celebră ca și Hamlet colacă lit.-rom. care fi cunoscut ca jocul prestigiosul unui limbă universală.” Astfel, nouela lui Costache Negruști ilustrează principiile ideologice opozitive și ale romancierului românesc, ceea ce marcată și coexistența elementelor romântice și neromântice cu elementele clasică.